

מפגש מס' 18

דף מקורות

ספר דברים ח' - י"ב

נושא השיעור: מדוע ישראל מחויבים לקיים את המצוות בארץ?

1. דברים ח', ב-יח:

וזכרת את כל הדרך אשר הוליכה ה' אלהיך זה ארבעים שנה במדבר למען ענתה לנסותך לדעת את אשר בלבבך התשמור מצותו מצותיו אם לא: ויענה וירעבה ויאכלה את המן אשר לא ידעת ולא ידעו אבותיה למען הודיעך כי לא על הלחם לבדו יחיה האדם כי על כל מוצא פי ה' יחיה האדם: שמלתה לא בלטה מעליה ורגלך לא בצקה זה ארבעים שנה: וידעת עם לבבך כי כאשר ייסר איש את בנו ה' אלהיך מיסרך: ושמת את מצות ה' אלהיך ללכת בדרךיו וליראה אתו: כי ה' אלהיך מביאך אל ארץ טובה ארץ נחלי מים עינת ותהמת יצאים בבקעה ובהר: ארץ חטה ושעורה וגפן ותאנה ורמון ארץ זית שמן ודבש: ארץ אשר לא במסכנת תאכל בה לחם לא תחסר כל בה ארץ אשר אבניה ברזל ומהרריה תחצב נחשת: ואכלת ושבעת וברכת את ה' אלהיך על הארץ הטובה אשר נתן לך: השמר לך פן תשכח את ה' אלהיך לבלתי שמר מצותיו ומשפוטיו וחקתיו אשר אנכי מצוה היום: פן תאכל ושבעת ובתים טובים תבנה וישבת: ובקרה וצאנה ירבין וכסף וזהב ירבה לך וכל אשר לך ירבה: ורם ללבבך ושכחת את ה' אלהיך המוציא לך מים מצור החלמיש: המאכלה מן המדבר אשר לא ידעו אבותיה למען ועקרב וצמאון אשר אין מים המוציא לך מים מצור החלמיש: המאכלה מן המדבר אשר לא ידעו אבותיה למען ענתה ולמען נסתה להיטבה באחרייתה: ואמרת בלבבך כחי ועצם ידי עשה לי את החיל הזה: וזכרת את ה' אלהיך כי הוא הנותן לך כח לעשות חיל למען הקים את בריתו אשר נשבע לאבותיה כיום הזה:

2. דברים ט', ד-כד:

אל תאמר בלבבך בהדף ה' אלהיך אתם מלפניך לאמר בצדקתי הביאני ה' לרשת את הארץ הזאת וברשעת הגוים האלה ה' מורישם מפניה: לא בצדקתך ובגישך ללבבך אתה בא לרשת את ארצם כי ברשעת הגוים האלה ה' אלהיך מורישם מפניה ולמען הקים את הדרך אשר נשבע ה' לאבותיה לאברהם ליצחק וליעקב: וידעת כי לא בצדקתך ה' אלהיך נתן לך את הארץ הטובה הזאת לרשתה כי עם קשה ערף אתה: זכור אל תשכח את אשר הקצפת את ה' אלהיך במדבר למו היום אשר יצאת מארץ מצרים עד באכם עד המקום הזה ממרים הייתם עם ה': ובחרב הקצפתם את ה' ויתאנף ה' בככם להשמיד אתכם: בעלתי ההרה לקחת לוחות האבנים לוחות הברית ... וארא והנה חטאתם לה' אלהיכם עשיתם לכם עגל מסכה סרתם מהר מן הדרך אשר צוה ה' אתכם: ... ובתבערה ובמסה ובקברות התאוה מקצפים הייתם את ה': ובשלח ה' אתכם מקדש ברנע לאמר עלו ורשו את הארץ אשר נתתי לכם ותמרו את פי ה' אלהיכם ולא האמנתם לו ולא שמעתם בקלו: ממרים הייתם עם ה' מיום דעתי אתכם:

3. רשב"ם דברים ט', יח:

...חכמה גדולה יש כאן ולהוכיח ישראל בא. שמא תאמרו, והלא חטא גדול כמעשה העגל הועילה תפלתו של משה וניצלנו, אף בארץ ישראל אם נחטא יועילו לנו תפלות הנביאים. אמר להם משה: לא תועיל לכם תפלה בארץ ישראל. כי עתה לא נתכפר לכם אלא כדי שלא יתחלל שמו, שהרי כך התפללתי 'זכור לעבדיך וגו' פן יאמרו הארץ אשר הוצאתנו משם מבלתי יכולת ה' להביאם', ולכך לא נתחייבתם מיתה במדבר ... (כ"ט, כג-כז). ה' אלהיך - אף על פי שיש שנויים רבים במלות, או תוספת וגרעון בין אלו העשרת הדברות, ובין הכתובות בפרשת וישמע יתרו, אין היזק בזה, וכל דברי משה השם הוא המדבר.

4. הרב ד"ר מרדכי סבתו, באיזו זכות יורשים ישראל את הארץ?:

הנה "לו חשב עם ישראל שבצדקתו יירש ארץ, יכולה הייתה מחשבה זו להביא לידי זיחות דעת בעבודת ה'. כביכול אין הם חייבים דבר לא-ל, שהרי בצדקתם ירשו ארץ, כאותו אדם שיצא צדיק בדינו, ואין הוא חייב דבר לדיין. ממילא לא היו מוכנים מבחינה נפשית להתייחס כראוי לדרישת ה' מהם, דרישה המפורטת בפרק י' פס'

יב ואילך. מאידך, המחשבה שלא בצדקתם ירשו ארץ, וחסד עשה ה' אתם בהכניסו אותם לארץ, תעמיד את העם בתחושה של מחויבות מתמדת לא-ל ובצורך למלא את דרישותיו כדי להצדיק את חסדו של ה' אתם... בשני המקרים מזהיר משה את העם מפני תחושה של שביעות רצון עצמית, תחושה שיש בה סכנה רבה. כשם שבפרק ח' מביאה אמירה זו לשכחת ה', כך בפרק ט' יכולה אמירה זו להביא לידי הגסת דעת במחויבות כלפי ה'. ואף שבפרק ח' מדובר על שביעות רצון עצמית מבחינה חומרית, ואילו בפרק ט' מדובר בשביעות רצון עצמית מבחינה רוחנית, הסכנה שבשתיהן אחת היא. **הסכנה בשביעות רצון עצמית מבחינה רוחנית איננה נופלת מהסכנה בשביעות רצון עצמית מבחינה חומרית, ולפעמים אף עולה עליה.** לעולם צריך העם, כמו גם האדם הפרטי, לראות עצמו כמי שחייב לא-ל וכמי שניזון בחסדו של הא-ל. הלוא כך אמר יעקב, בחיר האבות, ערב כניסתו לארץ: "קטנתי מכל החסדים ומכל האמת אשר עשית את עבדך" (בראשית ל"ב, י). וכך הצהיר דוד, בחיר המלכים, לשמע הבטחת ה' להקים לו בית מלוכה: "מי אנכי... ומי ביתי כי הבאתני עד היום" (ש"ב ז', יח).

5. דברים י', יב-יג:

ועתה ישראל מה ה' אלהיך שאל מעמך כי אם ליראה את ה' אלהיך ללכת בכל דרכיו ולא הבה אתו ולעבד את ה' אלהיך בכל לבבך ובכל נפשך: לשמר את מצות ה' ואת חקתיו אשר אנכי מצוה היום לטוב לך:

6. דברים י"א, א-לב:

ואהבת את ה' אלהיך ושמרת משמרתו וחקתיו ומשפטיו ומצותיו כל הימים... כי עיניכם הראת את כל מעשה ה' הגדל אשר עשה: ושמרתם את כל המצוה אשר אנכי מצוה היום למען תחזקו ובאתם וירשתם את הארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה: ולמען תאריכו ימים על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם ולזרעם ארץ זבת חלב ודבש: כי הארץ אשר אתה בא שמה לרשתה לא כארץ מצרים הוא אשר יצאתם משם אשר תזרע את זרעך והשקית בגלגל כגן הירק: והארץ אשר אתם עברים שמה לרשתה ארץ הרים ובקעת למטר השמים תשתה מים: ארץ אשר ה' אלהיך דרש אתה תמיד עיני ה' אלהיך בה מרשית השנה ועד אחרית שנה: והיה אם שמע תשמעו אל מצותי אשר אנכי מצוה אתכם היום לאהבה את ה' אלהיכם ולעבדו בכל לבבכם ובכל נפשכם: ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש ואספת דגנה ותירשף ויצהרף: ונתתי עשב בשדה לבהמתך ואכלת ושבעת: השמרו לכם פן יפתה לבבכם וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחוויתם להם: וחרה אף ה' בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יבולה ואבדתם מהרה מעל הארץ הטבה אשר ה' נתן לכם: ושמתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם וקשרתם אתם לאות על ידכם והיו לטוטפות בין עיניכם: ולשמרתם אתם את בניכם לדבר בם בשבתך בביתך ובולכתך בדרך ובשכבך ובקומך: וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך: למען ירבו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע ה' לאבותיכם לתת להם כימי השמים על הארץ: כי אם שמו תשמרו את כל המצוה הזאת אשר אנכי מצוה אתכם לעשותה לאהבה את ה' אלהיכם ללכת בכל דרכיו ולדבקה בו: והוריש ה' את כל הגוים האלה מלפניכם וירשתם גוים גדלים ועצמים מכם: כל המקום אשר תדרך כף רגלכם בו לכם יהיה מן המדבר והלבנון מן הנהר נהר פרת ועד הים האחרון יהיה גבלכם: לא יתיצב איש בפניכם פחדכם ומוראכם יתן ה' אלהיכם על פני כל הארץ אשר תדרכו בה כאשר דבר לכם... כי אתם עברים את הירדן לראות את הארץ אשר ה' אלהיכם נתן לכם וירשתם אתה וישבתם בה: ושמרתם לעשות את כל החקים ואת המשפטים אשר אנכי נתן לפניכם היום:

7. רמב"ן, דברים י"א:

ופשוטו של מקרא: בדרך האזהרות נאמר, שאמר להם **ושמרתם את כל המצוה וירשתם ארץ זבת חלב ודבש כי ה' יתן מטר ארצכם בעתו והארץ תתן יבולה**, אבל דעו לכם שאינה כארץ מצרים להשקות אותה ברגל מן היאורים ומן האגמים כגן הירק רק היא ארץ הרים ובקעות למטר השמים תשתה מים לא בעיני אחר, **וצריכה שידרוש ה' אותה תמיד במטר**, כי היא ארץ צמאה מאד וצריכה מטר כל השנה, ואם תעברו על רצון ה' ולא ידרוש אותה בגשמי רצון הנה היא רעה מאד לא תזרע ולא תצמיח ולא יעלה בה כל עשב בהריה. ויחזור ויפרש כל זה בפרשה השניה (להלן פסוקים יג - יז), כי "אם שמעו תשמעו אל מצותי ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש" תמיד, ואם לא תשמעו ועצר את השמים וגו' ואבדתם מהרה ברעב מעל הארץ הטובה, שלא תוכלו לחיות בה בלא מטר... ומפני שאמר (פסוק יב) **"ארץ אשר ה' אלהיך דורש אותה"** - וראוי שיאמר ולמטר השמים תשתה מים כאשר ה' אלהיך ידרוש אותה... **"תמיד עיני ה' אלהיך בה" - לראות מה היא צריכה, ולחדש בה גזרות עתים לטובה ועתים לרעה** כו', כדאיתא במסכת ר"ה (יז ב)...

